

עֲחָבִין ס

משה שעד

1. ד' ב' מ' -

דף ס"ו בגמ' ומה מערב אפילו שכירו ולקטו (של נכרי), פירש"י אם ישראל הוא השכירו ולקטו של הנכרי סגי בעירוב לחוד, והיינו דרש"י ז"ל לשיטתו לעיל ס"ד דס"ל דנשכירו ולקטו של נכרי די בעירוב לחוד וכו' א"צ לשכור מהשכירו ולקטו.

ואולם לדעת הראשונים החולקים על רש"י וס"ל דלריכס לשכור מהשכירו ולקטו, יפרשו מאי דאמר"י "ומה מערב אפי' שכירו ולקטו" (דסגי בעירוב לחוד) מיידי בשכירו ולקטו של ישראל וכמו שהבאנו שם, (והובא בגאוו"י כאן).

2. ה'טב' א על מסכת עֲחָבִין דף ס"ב

יפה עשתם שגברתם וק' תכה ואפ' שון זה אלא מלאה זה אפ' לשם ממוך זום
בגשה שחה ופואא י:

3. ש' ע ארז חים - סמ שב

(ה) שוכרימ'עכו"ם אפילו בפחות משותפרוטה. ומרז לשם ממו מבת (מרדכי רש פרקדר).
(ע" ל סימפ"ג):

• בלי תנאי של הריטב"א

4. משנה ברורה סימן שפב

(כב) בשבת - שאינו שכירות ודאית אלא (יט) כביטול רשות והיכר בעלמא ומבואר (כ) בפוסקים דנותן לו דבר מאכל או כל דבר המותר לטלטל ואומר זה עבור שכר חצרך אבל מעות אסור לטלטל ועיין סימן שפ"ג דהעירוב נתבטל וצריכין לבטל רשותם לגבי אחד עי"ש:

5. תוספות עירובין דף סו/א

יפה עשיתם ששכרתם - לא דמי למקח וממכר ליאסר בשבת דלא הוי אלא כמתנה בעלמא שאין עושין אלא להתיר טלטול:

6. יד בנימין

בתוד"ה יפה כו' לא דמי למקח וממכר ליאסר בשבת דלא הוי אלא כמתנה בעלמא וכו' עכ"ל. נ"צ וכעין שהבאנו לעיל ריש פירקין דף ס"ב בש"י הרמב"ם דלכך נמי שוכרין אפי' בפחות משו"פ ועי"ש.

7. ספר מגן אברהם על או"ח סימן שו:

(טו) לפסוק צדקה. ומ"מ צ"ע אם החזן עשיר א"כ לא לצדקה תחשב וצ"ל כיון שנותנין לו זה כדי שיתפלל הוי צורך מצוה מ"ד כשפוסקין מעות לבנות בה"כ. כתב היש"ש פ"ה דביצה הכרזת המצות

מי שיתן יותר הוא יזכה בה דמי טפי למקח וממכר והיה נראה לאסור אם לא שנאמר שאין שיך מקח וממכר בדבר מצוה כ"א בחפץ הנקנה וכל זה אינו אלא לישיב המנהג בדוחק אבל קניית מקומות בבה"כ וכן קניית האתרוגים מן הקהל אחר גמר מצותן אסור [ובזמן מצותן אינו קונה האתרוג עצמו רק לצאת בו (") אפי' ביום ראשון שהרי צריך להחזירו אבל לקנות אתרוג או שופר בי"ט נ"ל דאסור עסי' תקפ"ו] **והמחזור בעיני כמו שנהגו חסידי אסטריך דכל מה שהוציא בפיו ליתן נותן לצדקה אפי' קנה חבירו המצוה א"כ הוי כקציצות דמים לצורך מצוה ול"ד למקח וממכר כלל ושרי אפי' קניית מקומות (") ובתים מהצדקה** וכל ירא שמים יזהר בזה עכ"ל ובש"ג בע"א דף שכ"ב מפקפק ג"כ על קניית המצות ובמס' ב"ק כתב (") דאדם יוכל למכור מצות שלו לאחר. **מקח וממכר אחד בפה ואחד במסירה אסור גזירה שמא יכתוב** [רמב"ם פכ"ג] **כתב בי"ט סימן תקכ"ז דהמרדכי סובר דאסור ליתן דבר במתנה לחבירו בי"ט ושבת אא"כ לצורך מצוה עכ"ל ופשוט דלצורך שבת שרי** כמ"ש סי'

שכ"ג ותק"ו וכ"מ בעירובין דף ע"א דמקנא רשותא בשבת אסור אפי' בלא קנין סודר [ועב"מ ססי' רנ"ד] וכ"מ בגיטין דף ע"ז דאפי' לקנות בחזקה אסור ע"ש ברא"ש וכ"כ הריטב"א בכתובות דף ד' אתפסוה מטלטלין לכתובה פירוש מבע"י דאלו בשבת אסור דהוי כקונה קנין בשבת דאסור אפי' לדבר מצוה אא"כ השעה דחוקה וכו' ונכון הוא זה אבל א"צ לכך דהכא אינו משכון גמור אלא שתסמוך דעתו עליו וה"ל כההיא דשואל כדי יין ומניח טליתו עליו עכ"ל משמע דאפי' משכון אסור ליתן לדבר חול וכ"מ בילקוט פרשת בהעלותך דף ר"ו ע"ג דחשיב נותן משכון ולוקח בהדי' דברים דפסח דחי שבת משמע דאסור לדבר חול עמ"ש בסמוך ועוד דהא הקדש דמי למתנה ואסור וכ"מ ברי"ף פ"ה דיו"ט וברמב"ם סוף ה' מכירה ועסי' ש"ז סי"א מ"ש. וא"כ צ"ע מה שנהגין ליתן במתנה כלים לחתן הדורש בשבת. ומה שקצת מחייבים ליתן כך וכך מעות אסור דדוקא לגבוה שרי כמש"ל בשם הר"ן דאם לא כן מה צ"ל דמותר לפסוק צדקה וצ"ע ו"ל דהכא לא מחייב כלום באמירתו משא"כ בהקדש:

8. שערים מצויינים בהלכה

דף סו. יפה עשייתם ששכרתם. כתבו התוס',
 דלא דמי למקח וממכר ליאסור
 בשבת דלא הוי אלא כמתנה בעלמא שאין
 עושיין אלא להתיר טלטול. ומשמע מדברי
 התוס' דמותר ליתן מתנה בשבת. והו' דוקא
 לצורך מצוה, דאין במתנה כ"כ איסור משום
 שמא יכתוב או משום ממצוא חפצך. עי'
 בב"י (אור"ח סי' תקכז) ובמג"א (סי' שו"ס ס"ק
 טו), וה"נ לצורך מצוה כדי להתיר טלטול.
 ובחק יעקב (סי' תמד סק"ח) מתיר למכור
 חמץ כשחל ע"פ בשבת ושכח למכור חמצו
 ויש בזה הפסד גדול, עיי' באיזה אופן
 התיר. אבל הפוסקים לא הסכימו לו, דדוקא
 מתנה מותר ולא מקח וממכר. ועי' בתוס'
 במס' גיטין (עו: ד"ה ותיזיל) שהאשה עושה
 קנין בבית כדי שתקנה בזה הגט ולא תצטרך
 ליבום וחליצה, דזה נמי לצורך מצוה גדולה.
 וכן במס' כתובות (ז.) שהיה ליל שבת
 ושכחו לכתוב הכתובה, ואמר ר' אמי
 אתפסוה מטלטלין, ופרש"י תנו לה מטלטלין
 במשכון לשיעבוד כתובתה, וכל זה משום

שיש להתיר נתינת מתנה וקנין לצורך מצוה,
 והיינו מצות היום. ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ב
 סי' צ סק"ח, וח"ג סי' קטו סק"ד). ועי'
 בתוס' לקמן (עא. ד"ה ומקני רשותא בשבת)
 ובדברינו שם.

9. ספר מגדים חדשים

תוס' ד"ה יפה בו', לא דמי למקח וממכר ליאסר
בשבת דלא היו אלא כמתנה בעלמא שאין
עושין אלא להחיר טלטול. נראה בכוונת התוס'
במ"ש דלא היו אלא כמתנה בעלמא, דר"ל מה
שהישראל משלם להנכרי עבור השכירות אינו דומה
למו"מ, אלא כמתנה בעלמא, היינו שהישראל נותן
מתנה להנכרי כדי להחיר הטלטול. וקמו שבאר
היטב בשו"ע הרב (סימן שפ"ח) בלשונו הבהיר,
ח"ל כיון שאינו שוכר רשותו כדי להשתמש בה, אלא
להחיר הטלטול בלבד, א"כ הדמים שנותן לו אינו
אלא מתנה בעלמא, ואינו דומה למו"מ שנותן לו
בעד המכר הנקנה לו להשתמש בו ע"ש. וכן הבין
בשו"מ עבודת הגרשוני (סימן כה), וכמד ללמוד
מדברי התוס' כאן דמותר ליתן מתנה בשבת,
דמתנה לא דמי למו"מ, כיון דמיהב יהיב משקל לא
שקיל ע"ש. ועיין בשער המלך (פ"ו מהל' יו"ט

ה"ט) שכתב לדמות ראיית העבודת הגרשוני מדברי המוס' כאן, ד"ל דהכא שאני דאינו נותן לגוי לטעם מתנה גמורה, אלא כדי להמיר לו טלטול ולהנאחו קא מכוון, הלכך לא חשיבא כמתנה גמורה לאוסרה בשבת. והכריח כן משום שלא יהיו דברי המרדכי בשמעמין שכתב בדברי המוס', קותרים למש"כ הד"י (בסימן תקכו) בדעת המרדכי דאסור לימן מתנה בשבת ויו"ט אף בלי קנין משום דדמי למקח וממכר ע"ש. ועיין בספר עיני כל חי למרח"פ ז"ל עמ"ס עירובין כאן שהעיר בסמירת דברי המרדכי, ולא ראה דברי השעה"מ.

בשור"ת משיב דבר או"ח (סימן כו אות ג'), כתב
לנאר מש"כ המוס' דהוה כעין מתנה,
 והרי גם מתנה אסור בשבת, וכתב דיש נפ"מ בין מכר למתנה, דבמכר האיסור על שניהם בין על המוכר בין על הקונה שהרי שניהם נותנין זה נותן מעות וזה מקחו. משא"כ מתנה אין איסור כי אם על הנותן ולא על המקבל, ולגבי המקבל דומה לזוכה מן ההפקר דשרי בשבת. ולהכי כאן שוכרין מן הנכרי, משום דהנותן הוא נכרי וישראל המקבל הרי הוא זוכה מן ההפקר ע"ש. ודברי המשיב דבר הביא בגליוני הש"ס כאן והסכים לו ע"ש.

בבואר שהבין כוונת המוס' מש"כ דהוה כמתנה,
 היינו שהנכרי נותן מתנה לישראל. והנה הרגיש בענאמו שם, דהרי עכ"פ ישראל נותן לו דמי השכירות, וכתב לחדש דנאמת אסור לשכור בשבת כמעט, כי אם בדבר מאכל מה שהדרך לימן לנכרי בחנם, והנכרי גם הוא נותן חלירו כמתנה ע"ש. ונראה מדבריו דר"ל דדבר מועט אינו בכלל מתנה ליאסור בשבת. ובעיני זה ראיתי בשו"ת מהר"ם שיק או"ח (סימן רד) דהא דאסור לימן מתנה בשבת, אינו אלא בדבר גדול דוקא דאין דרך להנמן אלא במחיר ודומה למקח וממכר, משא"כ דבר מאכל או כיוצא בזה דדרך לימן בלי מחיר משלומין אינו אסור ע"ש. אלא דלפי"ו יוצא דאם אין הנכרי מתפקד בדבר מועט אלא מנקה מחיר משלומין, שוב אסור לשכור בשבת דדמי למקח וממכר. גם נ"ב לדברי המשיב דבר העיקר חסר מן הספר, דהרי קושית המוס' היחה על ישראל, אף שרי לימן השכירות, או אף שרי לזכות החצר

בשבת, וכן מפורש בחוס' רבינו פרך ע"ש. גם לפי דבריו נ"ב מש"כ המוס' שאין עושין אלא להמיר טלטול, דלמה הוצרכו לזה ובלא"ה אין כאן איסור, כיון שאין איסור אלא על הנותן והנותן הוא נכרי, והישראל נותן רק דבר מאכל וכיוצא דשרי. ועל כרחק נ"ל כוונת המוס' כמו שבארנו לעיל, דמה שהישראל נותן המעות להנכרי אינו אלא כעין מתנה, דאינו שוכרו כדי להשפמש בו אלא להמיר הטלטול בלכד. וכן הבין בדברי המוס', הסהלה לדוד ח"ב הל' שבת (סימן מה אות ה') ע"ש.

בשור"ת ארץ זבי (סוס"י פד) כתב כוונת המוס',
דאע"ג דנותן מעות בעד השכירות, מ"מ
אינו כשכירות אלא כמתנה. ור"ל דכתסם קנין פועל
ב' דברים, א' שמוציא מרשות בעלים, ב' שמכניס
לרשות קונה. משא"כ כאן בשכירות אינו אלא
להוציא מרשות מקנה כעין הפקר וסילוק רשות,
ולא הקנאה להכניס לרשות קונה ע"ש. וע"ע
בשור"ת בנין שלמה (סימן יז דף כה ע"ד) מש"כ
לנאר בדברי המוס'.

ובדברי המשיב דבר הג"ל שכתב לחדש דאיסור
מתנה בשבת אינו אלא על הנותן ולא על
המקבל. הנה הגאון מהרש"ק ז"ל בספר החיים הל'
שבת (סימן שנג) כתב להיפך, דאין האיסור רק
למקבל המתנה כיון שהוא עושה קנין בהמתנה
שנקנית לו, אבל מנד הנותן ליכא איסור כלל, ועדיף
מהפקר דבהפקר בעינין שיסתלק הוא ממנו, אבל
כאן אינו מפקיר אלא נותן רשות להמקבל לקטומו
ע"ש. והביא שכ"כ גם בספר המקנה בח"י לאהע"ז
(סימן מה) ע"ש.

וראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"א (סימן קסד) שכתב
על המשיב דבר וספר החיים הג"ל,
ששניהם לא ראו דברי הרמב"ם (פ"ל מהל' מכירה
ה"ז) שכתב דהמוכר אן הנותן בשבת או ביו"ט
אעפ"י שמכין אותו מכת מרדות מעשיו קיימין.
הרי שמכין את המוכר או הנותן מכת מרדות ע"ש.
וכ"כ עוד בשו"ת מהרש"ם ח"ח (סימן ו'), ובדעת
חורה או"ח (סוס"י יג), דמדברי הרמב"ם סוף הל'
מכירה מבואר דגם על המוכר או הנותן יש איסור,
ומזה חמה על המשיב דבר וספר החיים הג"ל ע"ש.
ולענ"ד לא ידעמי מאי קשיא ליה מדברי הרמב"ם

ביאור הלכה

סימן שפב ד"ה בשביל

בשביל כולן - מלשון זה משמע לכאורה דדוקא כשעירבו מתחלה ביחד אז אמרינן דנעשה ממילא אח"כ שליח בשביל כולן וכן משמע קצת מרש"י דף ס"ו ד"ה מה מערב וכו' אכן באמת זה אינו כמבואר ברמב"ם וסמ"ג ועבוה"ק דמתחלה שוכר ואח"כ מערב ואף שאחד הוא השוכר מהני לכולם והיינו מטעם דעכ"פ כבר נשכר רשות העכו"ם לישראל אחד ולכן יכולין אח"כ להתערב יחד

ואדרבה לכתחלה אין לעשות העירוב קודם השכירות כמו שכתבנו בבה"ל ברש הסימן ד"ה צריך שישיכירו עי"ש:

• ביאור הלכה סימן שפב ד"ה צריך

...אמנם י"ל דמה שדקדקו שהשכירות יהיה מקודם הוא רק לענין לכתחלה דלכתחלה בודאי אין לעשות העירוב קודם השכירות פן לא ירצה העכו"ם להשכיר אח"כ ופשיטא שאסור לברך אז על העירוב דהלא מסתמא אמרינן דהעכו"ם לא ירצה להשכיר כדאיתא בגמרא (דף ס"ב) דעכו"ם לא מוגר...היוצא מכל זה דלכתחלה לכו"ע צריך לעשות השכירות מתחלה ואח"כ העירוב ואם ירצה לעשות העירוב מתחלה אסור לברך עליו אכן בדיעבד מסתברא דהוי עירוב אף שעשה השכירות אח"כ כיון שבזמן בה"ש זמן חלות העירוב כבר נעשה השכירות:

תוספות

11.

עירובין דף סו/ב

אלא לאו דאתא בשבתא - להכי חשיב אין מערבין אפי' עירבו מאתמול לפי שאין הנכרי אוסר כי ליתיה כרבי יהודה מכל מקום כשבא הנכרי נתבטל העירוב לגמרי ושוב אינו חוזר למקומו אע"פ שחזרו ושכרו ממנו אוסרין ואין מערבין קרינא ביה:

על ריטב"א

12.

מסכת עירובין דף סו/ב

אין מבטלין מחצר לחצר. פ"י ס"ל דלא תקון רבנן ביטול אלא בחצר דשכיחי בה דיוורין דאקילו רבנן התם משום דהוי עיקר תשמישיהו התם ולהיות להם הרוחה לצורך תשמישי שבת. ואין הלכה כשמואל בשתייהן אלא כר' יוחנן דפליג עליה:

חזון איש [או"ח]

13.

סימן פג אות ח

ח) וכשיש עמך דיוורין אחרים בהגר כשמעריבין הליך לריבין כלן ליתן פת, כשנתנין הפת בחד מנחי החצר האחרים, אבל כשנתנין העירוב בחד מבתי האחין אין האחין לריבין ליתן פת, וטעמא דמלתא דכלן נהשכין כדרין בבית אחד וכשנתנין בכל הדירות והלכך כשהעירוב בא אלן בחד מבתיהן אי"ל כלן ליתן פת כדון בית שמניחין בו העירוב, [ונפרשיי במהם דרי"ה אבל כתב לפרש שירוב בא אלן היינו לבית אביבין ונראה דרי"ה בחד משאר בתי החצר וכן מובאר בלשון רש"י לעיל דרי"ה אבל דרי"ה שגבו שירובין ועירוב בא אלן, אין חילוק אם עירוב בא לבית שכיניהו בו שירובין, או שגב לבית אחר מאותן שכני שירובין, ומשמע דאין חילוק בזה בין כי שגבו שירובין לאחין, וגם בדי שגבו שירובין ויש עמכן דיוורין אחרים ונתנין שירובין בבית אחר

ולא בבית שכיניהו אותן כי הראשונים מקרי שירוב, דרי הראשונים נהשכין כחצורם אחר, ודי העירובין קיימין, וכמשיי סק"ז, וכ"מ בלשון רש"י ע"כ כי דרי אלן, ואם שירוב בא בבית אחד מוכן בו, ולי"ל שירוב במ"מ ס"כ כ"ו כי בשם הפרישה דלריבין להניח כי העירובין יחד, אבל מוסגינא דלשון מ"ה כי דאמר כשנתניבו צ"ב בתים מובאר דכשר צ"ב בתים וכמשייך נקמן ס"י כ"ה סק"ט עיי"ש, ודברי הפרישה נגד סוגיא ערוכה, ומיהו אפי"ה דמחשכין שותפין בכל הבתים כשהעירוב בא אלן, כשמוליכין שירובין, אין אחד מוליך פ"י בל"ס, דנכו דשותפין הן כאן אבל כשאתה קובע דירתו במקום אחר עדיין אין זה קביעות לכלם ולריבין שיהא זוכה לכלם וזכ"ה לא תקנו חכמים אלא כשאין עמך דיוורין וכבר כושילה חצורתן לענין עלטול בהגר ז', ולא אין חצורתן מתפרדת גם כשמוליכין שירובין להגר אחרת, אבל כשיש דיוורין אחרים עמכם לא תקנו חכמים שליחות שיהא אחד זוכה לכלם.

תוספות

14.

עירובין דף סו/ב

ליבטיל לבני פנימית ליתא לעירובייהו גבייהו - דכיון שאין יכול לבטל לבני חיצונה משום שאין ביטול רשות מחצר לחצר לא מצי שקלי בני פנימית לעירובייהו בחיצונה דאסרי עלייהו ולא דמי להא דאמרינן במי שהוציא והו (לעיל דף מח:): רשות אחת משתמש לשתי רשויות ואין שתי רשויות משתמשות לרשות אחת מפרש ר"ת דכשנתנה אמצעית עירובה בזו ובזו מותרת עם שתיהן ושתייהן אסורות עמה דהתם כל חיצונה וחיצונה לעצמה מותרת במקומה אבל הכא דבני חיצונה נמי אסרי במקומן מפני הפנימית שלא עירבו דאוסרת עליהם אתו אינהו נמי ואסרי חצירן נמי לבני הפנימית כמו שעירבו עמהם ובטל עירובין:

חיים - סימן שפב - אם דירת אינו יהודי מעכבת בעירובו:

- (א) הדר עם העכו"ם בחצר אינו אוסר עליו, עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה, אז העכו"ם אוסר עליהם. ואינו מועיל שיבטל העכו"ם רשותו, אלא צריך שישכירו ממנו: הגה - ישראל שהשכיר או השאיל ביתו לעכו"ם, אינו אוסר עליו דלא השכיר או השאיל לו ביתו כדי שיאסור עליו (המגיד פרק ב'). אבל אם הבית של א"י, ושכרו ישראל ממנו ועכו"ם דר בבית עמו, אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות העירוב (א"ז). ישראל שהשאיל או השכיר בית לחבירו (במקום שדרים א"י) אע"פ שיש לו תפיסה בבית לא מהני וצריכים לשכור מעכו"ם (ב"י בשם מצאתי כתוב):
- (ב) אם בטלו הישראלים רשותם לאחד מהם כדי שיחשב כיחידי אצל הא"י, אינו מועיל: